

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI
CINEMATOGRAFICĂ „I. L. CARAGIALE” BUCUREȘTI

– DEPARTAMENTUL DE STUDII DOCTORALE –

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

**DIRECȚII DE DEZVOLTARE ALE BALETULUI
PENTRU COPII ÎN ROMÂNIA
(ÎN ȘCOLILE PRIVATE)**

Conducător științific,

Prof. univ. dr. CORNELIU DUMITRIU

Doctorand,

ȘTEFAN JAQUELINE CRISTINA (BRATU)

2023

SUMAR

INTRODUCERE	5
--------------------------	----------

PARTEA I

Capitolul 1.

ÎNȚELEGERI TEORETICE.....	8
----------------------------------	----------

1.1. Istoria fenomenului	13
1.2. Baletul, ca element integrat al procesului de educație	19
1.3. Caracteristicile educației non-formale	22
1.4. Rolul psihologiei.....	26
1.5. Caracteristicile copilăriei pe stadii de vârstă	29
1.5.1. Antepreșcolar.....	32
1.5.2. Preșcolar	33
1.5.3. Școlar mic.....	35

Capitolul 2.

ȘCOLILE DE BALET DIN SISTEMUL PRIVAT	37
---	-----------

2.1. Învățarea baletului prin acțiuni plăcute și motivante	39
2.2. Educarea aptitudinilor și a calităților native.....	43
2.3. Formarea unui copil pentru a studia baletul	84

Capitolul 3.

ORELE DE BALET ÎN SISTEMUL ȘCOLILOR PRIVATE	86
--	-----------

3.1. Rolul profesorului.....	87
3.2. Obiectivele propuse	89
3.3. Competențele didactice	90
3.4. Orientările pedagogice	91
3.5. Baletul pentru copii în România, după 1990.....	94
3.6. Modele și experiențe internaționale.....	96

Capitolul 4.

SONDAJ REALIZAT PE UN EȘANTION DE 100 DE PROFESORI	109
---	------------

4.1. Repondenții la chestionar, formatul și obiectivele sondajului	110
4.2. Rezultatele sondajului	113
4.3. Concluziile sondajului	120

PARTEA A II-A

PROPUNERE-PROIECT INTENSIV DE CONCEPT PEDAGOGIC

ÎN STUDIAREA BALETULUI PENTRU COPII.....122

Capitolul 1.

PLAN DE ÎNVĂȚĂMÂNT NAȚIONAL.....122

1.1. Vârsta: 4-6 ani	122
1.1.1. Proiectul structurii Planului de învățământ	125
1.1.2. Planul de învățământ pentru nivelul de vârstă 4-6 ani.....	126
1.1.3. Activități de semestru	127
1.1.4. Propunere de lecție	129
1.1.5. Desfășurarea lecției.....	131
1.1.6. Propunere programă la disciplina Baletul pentru copii	133
1.1.7. Formele propuse de evaluare.....	141
1.2. Vârsta: 7-9 ani	142
1.2.1. Propunere plan de învățământ	142
1.2.2. Exercițiile pentru NIVELUL de vârstă 7-9 ani	143
1.2.3. Planificare pe semestru a Nivelului cu activități la categoria de vârstă 7-9 ani....	144
1.2.4. Propunere de lecție	146
1.2.5. Desfășurarea lecției.....	148
1.2.6. Propunere de programă la disciplina Balet	150
1.2.7. Formele propuse de evaluare.....	156

Capitolul 2.

UN POSIBIL MANUAL (GHID DE BUNE PRACTICI) PENTRU

DANSUL CLASIC ÎN ȘCOLILE PRIVATE

2.1. Dansul – ca modelator educațional.....	161
2.2. Program de pregătire intensiv.....	161
2.3. Perspective de ordin fiziologic, senzorial, emoțional, intelectual și spiritual	164
2.4. Cerințe și aptitudini necesare	166
2.5. Principii în baletul clasic.....	167
2.6. Propuneri trasate de către Marilyn Z. Gaston	171
2.7. Structura propusă de manual adresat profesorilor de balet	172
2.7.1. Noțiuni introductive	172
2.7.2. Etapele de studiu.....	178

Capitolul 3.

IDEEA UNEI REVISTE DE PEDAGOGIE ȘI UN FESTIVAL EUROPEAN

ORGANIZAT ÎN ROMÂNIA.....181

3.1. Sugestie de structură a Revistei de pedagogie	181
3.2. Conceptul Festivalului	182

Capitolul 4.	
MANAGEMENT ȘI CONCEPT PENTRU UN PROIECT DE STUDIO	
IDEAL DE BALET	188
CONCLUZII.....	200
Bibliografie	205

ANEXE

Anexa 1

ÎNTREBĂRILE ȘI RĂSPUNSURILE LA SONDAJUL REALIZAT ÎN 100 DE ȘCOLI PRIVATE DE BALET PENTRU COPII DIN ROMÂNIA

Anexa 2

FIGURI ȘI GRAFICE

Anexa 3

CATALOGUL NAȚIONAL AL ȘCOLILOR PRIVATE DE BALET PENTRU COPII DIN ROMÂNIA - ediția II - 2022

Cuvinte cheie: balet pentru copii, pedagogia baletului, rolul profesorului de dans, lecție de balet, școli private de balet, revistă de pedagogie pentru profesorii de dans.

REZUMAT

Această cercetare dedicată baletului pentru copiii din școlile private s-a născut din experiența profesională proprie, dobândită în proiectul școlii pe care o conduc de 25 de ani. Întreaga activitate m-a convins că numai devotamentul celor care conduc o Școală de balet, cu sursele proprii de documentare, nu este suficient pentru o activitate de performanță.

Într-o democrație și în situația unei finanțări integral private, nimeni nu poate fi obligat să-și conducă propria investiție financiară într-o anumite direcție și cum să-și prezinte propriile idei, dar poate exista o propunere pentru un nivel mai ridicat de calitate, prin reguli și standarde tehnice care să governeze pregătirea în domeniul baletului pentru copii.

Din această perspectivă cele peste 300 de școli existente în România, au dreptul să-și dorească sau nu o acreditare națională și o recunoaștere a propriilor performanțelor prin mecanisme și metode clare de evaluare națională. Introducerea unor astfel de standarde de calitate ar însemna trecerea celor care le aplică de la statutul de amator al unui participant la cursurile școlilor private de balet, la cel de prevocațional, situat în imediata apropiere a nivelului de pregătire din liceele de artă.

Analiza a fost structurată pe două direcții:

- Partea I: Istoria și analiza modului în care sunt transmise cunoștințele în acest domeniu, cum se desfășoară cursurile și opinia specialiștilor din școlile private de balet din România și pe plan internațional
- Partea a II-a: propunerea unui concept pedagogic nou bazat pe întreaga documentație din Partea I, orientat către statutul de Prevocațional pentru acele colective profesionale care doresc să aspire la un astfel de nivel de pregătire.

Noul concept pedagogic propus a fi introdus opțional în activitatea școlilor private de balet din România este dezvoltat pe structura următoarelor instrumente, ce vor fi prezentate în Partea a II-a a cercetării.

- Un *Plan de învățământ* cu ore, discipline și obiective profesionale concrete pentru nivelele de vârstă 4-6 ani și 7-9 ani.
- Un *Ghid pedagogic (Manual)* destinat profesorilor de dans, rezultat din Planul de învățământ exemplificat prin lecții tematice, cu exerciții concrete care să pună în legătură experiențele din România cu cele ale unor țări cu tradiție și performanțe superioare în acest domeniu.
- O *Revistă de pedagogie* care să creeze un sistem permanent de informare profesională.
- Un *Festival European* de balet, organizat în România.

Drumul către obiectivul descris trece prin următoarele etape concrete:

- *Identificarea situației* prezente în baletul privat pentru copii, printr-un Catalog național al școlilor private de balet din România.
- *Analiza caracteristicilor teoretice* ale baletului pentru copii, în relație cu psihologia vârstei tinere a copiilor.
- *Un sondaj de opinie* realizat pe un eșantion de profesori de dans selectați din cele mai reprezentative școli private din România.
- *Concluzii* rezultate din evaluarea câmpurilor tematice de analiză, prezentate.
- Definirea unor instrumente pedagogice concrete pentru realizarea unui nivel Prevocațional de pregătire profesională, în domeniul baletului pentru copii prin instrumente pedagogice și profesionale concrete.

Prezenta cercetare doctorală își propune să fundamenteze oportunitatea introducerii unui viitor prevocațional, în România, în pregătirea copiilor pentru balet, pornind de la istoria acestui gen și conceptul de educație prin dans prin propuneri capabile să pună bazele unei pregătiri profesionale Prevocaționale reale.

Standardul Prevocațional propus pentru baletul destinat copiilor, devine unul superior nivelului actual de pregătire din școlile de balet, total diferențiat de activitățile recreative actuale, conceput într-un cadru organizatoric nou și profesional al *Studiourilor de balet* pentru copii, ca rezultat final al acestei Cercetări doctorale.

Capitolul 1 intitulat “Înțelegeri teoretice” se referă la istoria baletului pentru copii și detaliează fenomenul *dans* și semnificația termenului de *expresie*. La copii, *expresia* este bogată și imprecisă, însă la maturitate aceasta se manifestă doar la anumite părți ale corpului și are rezultate importante în evaluarea personalității, trăsăturile variate ale *expresiei* având o semnificație inegală de la un individ la altul. *Allport* afirma că „unele fețe sunt cărți deschise, iar altele sunt adevărate cărți de poker”¹ fiecare persoană având una sau două trăsături expresive care îi dezvăluie natura sa adevărată. Psihologul susține că o persoană se caracterizează prin vorbire, alta prin atitudine sau mers, iar alta prin stilul vestimentar. În crearea anumitor trăsături expresive, un rol decisiv îl are conflictul intern în care individul se găsește la un moment dat.

Baletul nu s-ar fi dezvoltat atât de mult dacă nu ar fi existat pasiunea pentru această artă a regelui Ludovic al XIV-lea, supranumit și Regele-Soare. Din educația tinerilor nobili ai secolului XVII erau nelipsite orele de dans, situate pe același plan cu cele de scrimă sau echitație. Așa cum este prezentat în filmul *Le Roi danse* (regia lui Gerard Corbiau, 2000), copilul Ludovic al XIV-lea era pasionat de dans și lua lecții de balet de la 7 ani. La 13 ani debuta ca balerin în *Le Ballet de Cassandre*, iar în 1653 dansa în *Le Ballet Royal de la Nuit*.

Având o contribuție deosebită la dezvoltarea dansului în România, Academia Coregrafică Floria Capsali² – Mitiță Dumitrescu a fost și prima instituție care a teoretizat concepte de studiu al dansului, punând bazele unui sistem foarte bine definit în cadrul regulamentului din 1948-1949.

Sistemul are o structură de studiu și un set de reguli ce trebuie respectate pentru ca statutul de elev în cadrul Academiei să poată fi păstrat. Dintre aceste aspecte amintesc: ținuta, punctualitatea, frecvența și promovarea integrală a examenelor fiind la fel de importante precum plata la zi a taxelor de școlarizare. Pentru a putea obține diploma de absolvire de la Academia Coregrafică anii de studiu pentru grupa de vârstă 5-6 ani erau în număr de 13, structurați după cum urmează: 1 an de curs pregătitor, 5 ani de cursuri primare, 3 ani de cursuri intermediare și 4 ani de cursuri de perfecționare, materiile de studiu fiind: baletul, ritmica și acrobația plastică, dansuri de caracter, dansuri naționale, curs de mimică și improvizații plastice, curs teoretic de dans, curs de pedagogie. Cursurile specializate de ritmică, dansuri de caracter și cele naționale urmau a fi studiate numai la nivelul de

¹ Gordon Allport, *Structura și dezvoltarea personalității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991, p.456.

² Floria Capsali (n. 25 februarie 1900, Bitola, Imperiul Otoman – d. 29 iunie 1982, București, România) a fost o balerină și maestră de balet din România.

perfecționare. Stăpânind tehnica dansului, viitorul actor „va putea executa cu ușurință cerințele profesorului de balet, aceasta fiind un punct de plecare pentru studiul fundamentelor metodelor artei dansului”³.

În continuare, Cercetarea doctorală prezintă baletul ca parte a procesului de educație. „Dansul este o artă interpretată de indivizi sau grupuri de ființe umane, în care corpul este instrumentul iar mișcarea mijlocul de expresie.”⁴.

Nevoia de conștientizare a expresivității corpului apare de la vârste fragede. Din acest motiv baletul reprezintă un sprijin important în educația copilului. Aplicat și învățat ca un joc, baletul devine un mijloc în educație, care contribuie la dezvoltarea aptitudinilor. Cursurile de specialitate se desfășoară de cele mai multe ori în grup, unde copiii cursanți ajung să se cunoască și să lege prietenii, printr-o activitate care dezvoltă spiritul de echipă și de comunicare.

Educația formală este cea mai răspândită în societate. Educația non-formală, ca alternativă la cea formală, este o activitate educațională structurată, care se desfășoară în afara cadrului obișnuit al școlii și cuprinde diverse metode de învățare prin instrumente recreative neavând restricții de vârstă. Educația nonformală este o abordare nouă a învățării prin activități plăcute și motivante, organizată în afara limitelor sistemului școlar, în care se formează o legătură între cunoștințele asimilate și punerea lor în practică.

Principiile educației non-formale:

- Să fie relevantă și adecvată nevoilor unor grupuri dezavantajate
- Să existe o îngrijorare îndreptățită pentru anumite categorii de persoane
- Să se concentreze pe scopuri bine definite
- Să aibă o flexibilitate enormă în organizare și metodele utilizate

În concluzie, educația nonformală oferă perspective și oportunități pe plan profesional și personal, este accesibilă tuturor, nu oferă recompense de genul celor din educația formală, dar este caracterizată prin adaptabilitate și ajută la completarea golurilor din programa școlară. Acest tip de educație este practicat de asociațiile nonguvernamentale, centrele de educație pentru tineri și elevi, muzee sau teatre.

³ *Regulamentul Academiei coregrafice Floria Capsali* pus la dispoziție de către Biblioteca Centrului Național al Dansului din București.

⁴ Richard Krauss, *History of Dance*, New Jersey, Prentice Hall 1966, p.13.

După opinia psihologilor, copilăria se încadrează în intervalul 0-12 ani. Câmpul educațional școlar este dominat de patru domenii educaționale esențiale: intelectuală, morală, estetică și fizică.

În Capitolul 2 intitulat “Școlile de Balet din sistemul privat” se analizează trecerea de la statutul de artist-interpret la cel de profesor și că a fi bun dansator și a fi bun pedagog sunt competențe diferite care se completează, iar actul învățării devine dependent de ambele componente. Putem spune că în Studiourile de balet private lucrează mulți tineri talentați, care pot deveni nu doar buni dansatori, ci chiar stele ale dansului, trecând de la un program pre-vocațional la unul vocațional, adică teza de demonstrat a acestei cercetări doctorale – nevoia unui stadiu profesional de PRE-VOCAȚIONAL în pregătirea tinerilor balerini în cadrul unor studiouri de balet cu un concept adecvat obiectivului. La grupele de începători, baletul este predat cu mai mult succes în grup decât în ședințe individuale, un lucru care reprezintă o provocare pentru profesori deoarece aceștia trebuie să facă corecturi de ansamblu dar și individuale întrucât fiecare copil are propriul sistem cognitiv și kinestezic de învățare, în care ceea ce este eficient pentru unul, poate fi ineficient pentru altul, motiv pentru care profesorul trebuie să intuiască și să decidă care este învățarea eficientă pentru fiecare elev al său.

Prin activitățile extracurriculare precum dansul, muzica, pictura, desenul sau teatrul se dorește să se identifice și să se cultive corespondența dintre aptitudini, talente și stimularea creativității. Caracterul atractiv al orelor de balet îi determină pe copii să participe cu dăruire într-o atmosferă relaxantă, cu menirea de a valorifica într-un mod plăcut timpul liber. Orele de balet contribuie la completarea procesului de învățare, la dezvoltarea aptitudinilor și înclinațiilor elevilor, iar momentele recreative fiind integrate echilibrat în desfășurarea orelor de curs. Orele de balet, desfășurate într-un cadru nonformal, oferă experiențe sociale utile pentru fiecare copil, care va avea capacitatea de a cunoaște și recunoaște valorile societății, modul de comportament și va reuși să se integreze în normele și cerințele acesteia.

Despre profilul unui pedagog

- *Conducătorul* unui Studio coregrafic în care se predă dansul clasic trebuie să fie inițiat obligatoriu în această specialitate.
- *Specific* dansului clasic este că maestrul arată cu propriul său corp execuția unei mișcări și face apoi corecturi, în mod direct pe corpul elevului.

- *În Studiourile private* de balet, profesorii trebuie să adapteze metodică predării tehnicii dansului la particularitățile individuale și de vârstă ale copilului.
- *Profesorul* trebuie să găsească soluții care să-i determine pe aceștia să execute corect fiecare mișcare în parte.

Artele contribuie la dezvoltarea copiilor la nivel emoțional. Alături de educația pe care aceștia o primesc în școală, educația cultural-artistică îi încurajează și le dezvoltă comunicarea, capacitatea de exprimare, gândirea critică, încrederea în sine și autoeducarea. Chiar dacă nu vor urma o carieră în lumea baletului, cursurile îi îndeamnă să aibă încredere în forțele proprii și la interpretările în public, la concursuri și demonstrații. Ei reușesc, în acest fel, să își controleze emoțiile și să gestioneze momentele atunci când nu interpretează perfect. Copiii au nevoie de încredere și stăpânire de sine pentru a improviza și a găsi o soluție ca publicul să nu își dea seama de o greșală.

Artele contribuie la dezvoltarea copiilor la nivel emoțional. Alături de educația pe care aceștia o primesc în școală, educația cultural-artistică îi încurajează și le dezvoltă comunicarea, capacitatea de exprimare, gândirea critică, încrederea în sine și autoeducarea. Chiar dacă nu vor urma o carieră în lumea baletului, cursurile îi îndeamnă să aibă încredere în forțele proprii și la interpretările în public, la concursuri și demonstrații. Ei reușesc, în acest fel, să își controleze emoțiile și să gestioneze momentele atunci când nu interpretează perfect. Copiii au nevoie de încredere și stăpânire de sine pentru a improviza și a găsi o soluție ca publicul să nu își dea seama de o greșală.

Orele de dans îi ajută la o dezvoltare cognitivă mai rapidă și la o coordonare mai bună a mâinilor și picioarelor ceea ce duce la o concentrare și la o comunicare mai bună, la școală.

Baletul oferă copiilor multe beneficii fizice, mentale și sociale deoarece:

- **Stimulează creierul**

Baletul și muzica ajută creierul și dezvoltă inteligența și creativitatea... Cerințele fizice ale unei ore de balet, în care copiii se străduiesc să își coordoneze brațele și picioarele pentru a învăța o poziție, o săritură, un element, determină creierul să construiască noi căi neuronale, ceea ce crește neuroplasticitatea perfecționând în acest fel învățarea, memorarea și înțelegerea.

- **Îmbunătățește postura fizică**

Prin specificul exercițiilor din balet se îmbunătățește postura zilnică prin plasamentul corect al corpului în timpul execuției. Cu timpul se dezvoltă și partea de echilibru și de coordonare și crește conștientizarea felului în care te deplasezi sau cum stai.

- **Optimizează condiția fizică**

Exercițiile executate într-o oră de balet activează toate grupele musculare, iar printr-un antrenament regulat se dezvoltă mobilitatea, rezistența musculară, flexibilitatea și abilitățile motrice ale copilului.

- **Stimulează și amplifică atenția**

Baletul și dansul sunt activități care îi atrag pe copii și îi determină să lucreze un proiect până la finalizarea lui. Copiii petrec un an la un singur nivel pentru a reuși să perfecționeze anumiți pași, concentrându-se și dobândind un caracter mai puternic. Practic, ei lucrează până obțin rezultatele dorite și nu până când se plictisesc. Din acest motiv, atunci când se confruntă cu sarcini dificile vor reuși întotdeauna să le depășească.

- **Amplifică abilitățile de memorare**

În timpul lecțiilor de balet copiilor li se cere nu doar rememorarea pașilor și a corecturilor efectuate de la o săptămână la alta, dar și explicații precise despre cum trebuie să se miște fiecare parte a corpului lui. Elevii învață mișcări complexe, pozițiile brațelor, ale picioarelor și dobândesc în mod egal părțile tehnice și artistice ale dansului.

Capitolul 3, “Orele de Balet în sistemul școlilor private”, arată că obiectivele profesorului de dans din școlile private se constituie în funcție de stilul personal de predare, cu scopul de a încuraja și valorifica talentul înnăscut al elevului sau de a modela pur și simplu un corp. În ambele situații, corpul și creierul trebuie să lucreze împreună pentru a realiza modele motorii fin controlate: mușchii să fie întăriți, alungiți și echilibrați într-un mod specific, mintea să învețe să-și amintească șiruri complexe de mișcare în timp, inspirată de

imagini, sentimente și emoții. În acest caz elevul lucrează pentru a atinge expresia corporală în acord cu indicațiile profesorului său.

În clasele de balet din școlile private, profesorii prioritizează predarea primelor elemente care devin baza a tot ceea ce urmează: cum să se comporte, cum să-și alinieze coloana vertebrală, cum să-și poziționeze picioarele, mâinile, plasarea, coordonarea, flexibilitatea și forța. Fiecare lecție dintr-o succesiune repetă ceea ce de fapt a fost învățat în orele precedente de predare. Comunicarea dansator-profesor, într-o clasă de balet, poate fi una provocatoare, baletul fiind dintre cele mai complexe forme de mișcare, iar învățarea sa are loc prin interacțiunile cu instrumentele existente în studio (oglinză, bară și podea) și cu profesorul.

Din discuțiile pe care le-am avut cu unii dintre profesorii de balet din școlile private, legate de programa pe care aceștia o folosesc în propriile școli, răspunsurile au fost asemănătoare. Nici unul nu urmează o programă existentă și toți pretind că au dezvoltat programe proprii într-un mod personal.

Profesorii îi ajută pe elevi fie să se pregătească pentru o carieră profesională, fie să îi instruiască pe dansatorii amatori, atribuțiile esențiale fiind: planificarea orelor, monitorizarea progresului cursanților, întâlnirile cu părinții, oferirea de observații constructive, coordonarea repetițiilor și minimizarea riscurilor de accidentare. Profesorii de balet trebuie să aibă o înțelegere profundă a formei de artă pentru a o preda eficient, să știe să execute corect diverse mișcări și tehnici, încât să le poată demonstra clar elevilor, să fie capabili să identifice greșelile pe care dansatorii le fac și să explice modul în care aceste greșeli afectează performanța generală. Ei sunt responsabili de predarea noțiunilor fundamentale ale baletului, de instrucțiunile necesare, și concep coregrafii individualizate bazate pe punctele forte, punctele slabe și obiectivele personale ale fiecărui elev.

Lucrarea prezintă Obiectivele de studiu propuse pentru categoria de vârstă 3-5 ani, obiectivele specifice, structura de lecție propusă, competențele didactice și orientările pedagogice. Se analizează studiul baletului pentru copiii din școlile private din România după 1990. Statisticile legate de școlile de balet din România arată în prezent o situație care se schimbă de la un an la altul, școlile de dans din țară înscriind tot mai mulți elevi la cursurile de balet, mulți dintre aceștia de vârste fragede. Numărul tot mai mare de cursanți este un rezultat direct al schimbării atitudinii față de balet și al promovării acestuia prin diverse manifestări culturale. Eleganța balerinelor profesioniști atrage în mod natural, iar studiile

recente arată că, atunci când cursurile sunt începute de la vârste mici, influențează în mod pozitiv personalitatea copilului.

Părinții își înscriu copiii la cursurile de dans fără a avea ei înșiși cunoștințe despre dans despre calitatea studioului unde își trimit copiii sau despre instructor. Atunci când am întrebat directorii școlilor private despre cursurile lor și modul de abordare – recreativ sau profesional – majoritatea au răspuns că puțin din amândouă, menționând că acele cursuri frecventate de copii cu vârste între 4-6 ani nu primesc suficientă atenție și timp, de multe ori la acele clase fiind profesori cu cea mai mică experiență, acordându-se atenție cu prioritate copiilor mai mari.

Întrebându-i pe acești directori ce fel de experiență sau certificări ar trebui să aibă un profesor pentru a-l angaja, majoritatea au răspuns că deși preferă profesori cu diplomă în specialitate, lipsa unei certificări nu i-ar împiedica să îi angajeze dacă ar avea o *experiență acceptabilă* în domeniu. Spre exemplu, unii directori au explicat că nu au cerințe standard la angajarea unui profesor, ci mai degrabă îi evaluează în mod individual dacă au primit o diplomă în dans sau dacă urmează acum astfel de cursuri în vederea obținerii unei diplome și dacă au experiență în predarea dansului, explicând că preferă mereu experiența. Nu au standarde foarte ridicate pentru profesorii grupelor de vârstă mică, iar cerințele de standard au fost ambiguu formulate de către unii directori.

Unii profesori menționează că singura lor experiență în domeniu este antrenarea în școli private de balet în care nu au primit un antrenament serios sau consistent. Reușeau să execute cu ușurință pașii ceruți de profesori și erau considerați ca fiind cei mai buni din clasă, iar acum privind retrospectiv au înțeles că au primit o educație precară și nu au fost încurajați să își atingă potențialul maxim. Aceste povești ne arată nu doar că nu sunt calificați pentru a preda dans ci sunt exemple de elevi care printr-un antrenament necorespunzător au fost reținuți de la atingerea unui potențial maxim. Unii dintre acești profesori realizează că nu sunt pregătiți să predea dansul copiilor și că au fost surprinși de faptul că au fost angajați. Una dintre profesoarele intervievate (care dorește să își păstreze anonimatul) a început prin a preda copiilor cu vârste între 5-7 ani, iar după o săptămână de mentorat a predat singură. Nu avea cunoștințe anterioare de anatomie, kinetoterapie sau prevenție a accidentărilor și nici cunoștințe despre cât de fragil este corpul copiilor de această vârstă. La vârstă mică, oasele copiilor nu sunt formate în totalitate și sunt foarte flexibile. De aceea pericolul este foarte mare.

Am analizat modele și experiențe internaționale în studiul baletului pentru copii. Aceste cercetări sunt de un mare interes pentru a înțelege construirea carierelor proprii în lumea dansului. Discursurile primite de la cei care „au reușit” sunt reconstituiri „a posteriori” care ne arată destul de puține lucruri despre ceea ce se întâmplă cu adevărat în primii ani de formare. Putem constata că munca specifică cu copiii care practică dansul e rară, în afară de cazul în care activitatea se desfășoară într-un cadru școlar.

Dansul este prezentat pentru copil ca un mod de a-și dezvolta calitățile corporale și de a se dezvolta într-un univers care îi este propriu. Activitatea apare ca una dintre piesele unui dispozitiv educativ care vizează favorizarea unui stil de viață calificat de „deschidere spre lume”. Înscrierea copilului la dans poate să arate o tentativă de transmitere a unei moșteniri culturale familiale, în special materne. Între exemple, este citată mama lui Marguerite care dispune de cunoștințe directe în domeniu, practicând dansul clasic timp de 15 ani. A o înscrie pe fiica ei la dans este un mod de a o face pe aceasta să guste din plăcerea pe care ea a cunoscut-o fiind copil.

În alte cazuri, înscrierea la practicarea dansului pare o încercare de a dobândi un capital lipsă sau cel puțin perceput ca o lipsă.

Dansul apare ca o practică „sportivă” care vizează atât consumul de energie, cât și formarea corpului, obiectivul fiind acela de a oferi copilului șansa de a nu reproduce ceea ce este considerat a fi o *lipsă* sau un *defect* în viziunea parentală. În cazurile descrise, practicarea baletului de către copil este legată de un trecut și, într-o măsură mult mai mică, a unei dimensiuni prospective definite de orizonturi de așteptare bine delimitate.

În concluzie, Articolul din *Revista franceză de pedagogie nr. 170/2010* prezentat în esența lui își propune să pună în evidență diferențele de structurare ale sistemelor de relevanță ale copiilor, părinților și profesorilor în ceea ce privește sensul pe care aceștia îl dau practicării dansului. Se observă maniera în care profesorii trebuie să negocieze între propriile lor concepții legate de practică, uneori contradictorii și așteptările copiilor și ale părinților lor. A decripta aceste așteptări, în general fondate pe cunoștințe parțiale și imprecise, a reuși să le satisfaci cel mai bine sau să le deconstruiesti se dovedeste indispensabil pentru a capta și a păstra un public din ce în ce mai exigent.

În Capitolul 4 am prezentat rolul Chestionarului pe care l-am adresat unui număr de 100 de profesori. La acest Chestionar au răspuns 31 de subiecți care au răspuns ce consideră a fi păstrat sau schimbat în pedagogia activității destinată acestui segment de vârstă.

Rezultatele acestei consultări au stat la baza redactării unui nou concept pedagogic, în PARTEA A II-A a Cercetării doctorale – prin instrumentele unui Plan de învățământ, unitar printr-o Programă de învățământ și un ghid practic (manual). Astfel de instrumente nu pot fi obligatorii într-o școală privată cu actualul statut de SRL însă consider că ele ar putea însemna trecerea de la o Școală privată de Balet - cu statut de S.R.L. și o activitate pedagogică total liberă, la un Studio de balet pentru copii, văzut ca o structură care să accepte o coordonare pedagogică națională prin Ministerului Educației Naționale (ca și liceele de artă), o Diplomă de Absolvire ca recunoaștere pentru o activitate desfășurată pe principiile unui program unic de pregătire la nivel național, cu direcții pedagogice bine definite și acceptate, cu metode prestabilite pentru fiecare tip de exercițiu și cu o activitate cunoscută cantitativ de pregătire.

Motivul patronajului Ministerului Educației este de a se oferi elevilor o pregătire egală (cantitativă și calitativă) pentru aceeași vârstă, care apoi să fie recunoscută prin Diplome naționale pentru stadii egale de pregătire în cadrul aceluiași Program bazat pe principii identice și pe obiective comune în predarea baletului. A face trecerea de la o actuală Școală de balet cu valențe recreative la un Studio de balet cu un program INTENSIV de pregătire orientat spre prevocațional înseamnă nu doar o schimbare de nume, ci un alt standard de calitate și de cantitate a pregătirii pentru același nivel de pregătire – confirmate printr-o Diplomă națională de absolvire girată de o autoritate profesională și trecută în nomenclatorul de meserii al Ministerului Muncii.

Chestionarul propus se bazează pe următoarea diagramă de fundamentare a Planului și Programei de învățământ și cuprinde ca indicatori:

- vârsta elevilor;
- metoda de balet folosită;
- structura exercițiilor;
- modalitatea de realizare a exercițiilor (bară, centru);
- forma de transmitere a deprinderilor (imitație, joc);
- recuzita;
- factorii complementari (cunoașterea părților corpului, orientarea în spațiu);
- frecvența și durata exercițiilor;
- dimensiunea grupelor de elevi;
- modalitatea de lucru (individual sau în grup).

Ordinea de prezentare a întrebărilor în cadrul chestionarului nu reflectă logica diagramei, motivul fiind acela de a nu influența formularea răspunsurilor, acestea ele trebuind să reflecte doar experiența practică.

Rezultatele sondajului conform propunerilor formulate de cei 31 de respondenți arată că o grupă de balet este necesar să fie formată în medie de 9 elevi. O mare parte a respondenților (65,71%, N= 31) consideră că este necesar ca o grupă de balet să fie alcătuită din 12 elevi sau chiar mai puțin (ex. 8), în vreme ce restul (34,29%) consideră că o grupă de balet trebuie să aibă mai mult de 12 cursanți, recomandând chiar 20 de elevi (un respondent).

În privința vârstei potrivite pentru a se preda o anumită metodă de balet clasic, respondenții susțin că:

- *Metoda potrivită este Vaganova deoarece are criterii clare pentru a pune o baza corectă.*
- *Metoda de balet clasic ar trebui să fie stabilită în procesul de predare încă din primii ani, dar aceasta este necesar să fie adaptată nivelului de înțelegere a tinerilor balerini.*
- *Copilul trebuie să deprindă denumirile și pozițiile de baza ale baletului clasic, chiar aceste exerciții ca battement tendu, jete, grand battement, care ajută la diferențierea exercițiilor.*
- *Gimnastica ritmică trebuie aleasă pentru dezvoltarea ritmului, auzului precum și pentru dezvoltarea flexibilității.*
- *Exercițiile la sol, bară, mijloc, sărituri, diagonale păstrează un tipar classic pe care îl modulează în funcție de nivelul copiilor și al evenimentelor.*
- *Indiferent de metoda predată (Vaganova, Școala franceză sau italiană), elementele de bază trebuie prezentate în forma lor originală fără a fi distorsionate de dorința de joc a copiilor.*
- *Felul în care profesorii predau și organizează o oră, depinde de fiecare grupă și se adaptează la intervalele de timp pentru care copiii se pot concentra, prin alternarea exercițiilor cu momentele de respiro și de joc.*

- *În România se predă baletul printr-o metodă proprie, îmbinând elementele clasice cu jocurile, pentru a le capta atenția copiilor și a le transmite dorința de a practica această artă.*

Prima concluzie reprezintă o constatare - numărul mic de profesori (31) care au acceptat să răspundă din totalul celor 100 de subiecți la care s-a apelat. Deși școlile înființate sunt dintre cele mai bune din țară, lipsa unor opinii clare denotă fie nesiguranță în privința unor opinii (posibil și o experiență insuficientă), fie că astfel de întrebări profesorii nu și le-au pus într-un mod explicit.

A doua constatare este că nu a fost exprimată nicio referire la plasarea acestei activități într-o sferă spre zona recreativă sau către cea vocațională.

A treia constatare este că niciun profesor nu a vorbit într-un mod explicit despre un sistem utilizat de informare pedagogică, totul părând a se rezuma numai la cunoștințele de predare a baletului din propria activitate desfășurată.

A patra constatare: niciun respondent nu a făcut referire la un context pedagogic pentru activitatea sa profesională, la o cuantificare cantitativă și calitativă a volumului său de muncă. Nimeni nu a vorbit despre reguli, standarde, criterii de evaluare sau o formă instituționalizată a unor întâlniri periodice de confruntare profesională și rezultatele așteptate. Premiile sunt obținute de toți participanții după criterii aleatorii propuse de cei care au inițiativa de a le acorda!

A cincea constatare este că nimeni nu vorbește despre cerințele și materiale minime pentru balet într-o școală privată, această activitate desfășurându-se acolo unde poate fiecare proprietar de școală de balet și după cum poate. Despre standarde minimale necesare pentru aceste spații nu este formulată nicio opinie explicită.

Nivelurile diferite de pregătire ale profesorilor de dans, din școlile private de balet pentru copii, cred că provin din lipsa unei programe de învățământ, informațiile profesionale insuficiente și neactualizate nascând adevărate insule de conservatorism pedagogic, care lasă la libera alegere a profesorilor modul în care aceștia își pun amprenta asupra corpului micilor balerini, a cunoștințelor lor și mai ales a viitorului artistic al copiilor din școlile pe care aceștia le conduc.

Felul divers și neactualizat de predare este doar uneori în acord cu alte țări ale lumii de unde sunt culese informații parțiale, iar lipsa unui dialog la nivel național și internațional,

patronat de o structură națională profesională, împiedică uniformizarea bunelor practici din acest domeniu.

Concluziile născute din acest sondaj realizat în școlile de balet pentru copii din România au stat la baza Conceptului pedagogic, pe care îl propun în acest domeniu în PARTEA a II-a.

În Partea a II-a a lucrării de cercetare în Capitolul 1 am propus un Proiect de concept pedagogic în studierea baletului pentru copii. Astfel, în Capitolul 1 am prezentat un Proiect de Structură a Planului de Învățământ pentru categoria de vârstă 4-6 ani și 7-9 ani, Activitățile semestriale, o propunere-model de Lecție, un model de Desfășurare a Lecției, o Programă propusă pentru disciplina Balet pentru cele două categorii de vârstă și Formele propuse de evaluare.

În Capitolul 2, intitulat “Un posibil manual (Ghid de bune practici) pentru dansul clasic în școlile private”, am propus un ghid pentru profesorii din școlile private de balet care să fie un îndrumător în procesul de educație artistică a nivelului prevocațional (intensiv) oferind informații despre metodologia dansului, direcții de aplicare și de abordare a unor noțiuni specifice. Prima parte a unui astfel de ghid trebuie să prezinte noțiunile generale de psihologie, direcțiile de abordare ale artei și rolul dansului (în plan fiziologic, senzorial, emoțional, intelectual și spiritual).

Capitolele următoare abordează, într-o manieră aplicată, noțiunile specifice generale și practice ale baletului clasic.

Organizarea unui astfel de curs presupune din partea profesorilor de dans cunoașterea detaliată și respectarea etapelor de studiu și a exercițiilor pentru specificul fiecărei vârstei.

Un profesor, instructor sau pedagog are o mare responsabilitate în evoluția micului balerin, fie că procesul educativ al acestuia se desfășoară într-un sistem de stat sau în unul privat.

Practicarea dansului poate fi abordată din mai multe perspective: ca o simplă experiență (din curiozitate), ca o activitate mai aplicată (printr-un program de studiu), ca o experiență de nivel profesional (într-o instituție vocațională de artă).

Capitolul 3 prezintă un structura unei Reviste de pedagogie care să vină în sprijinul coregrafilor din școlile private de balet pentru copii cu două obiective: 50% din spațiul editorial să fie destinat unor traduceri de studii internaționale de pedagogie asupra baletului

pentru copii îndeosebi din SUA, Canada și Australia iar 50% prezentării unor exerciții pregătite de școli de balet pentru copii din România, în scopul transmiterii acestor informații, la nivel național.

Capitolul 4 prezintă conceptul de proiect al unui studio ideal de balet. Profesorii de dans își desfășoară activitatea lor în fața unor individualități umane în formare. În sistemul de educare și învățământ aceștia se raportează la cei pe care îi educă, stabilesc relații de cooperare cu părinții copiilor și desfășoară o muncă continuă de educare și formare artistică.

Prin introducerea termenului de prevocațional, în această cercetare doctorală (adică de program intensiv) se deschide un orizont nou în pregătirea copiilor cu aptitudini pentru balet, iar condițiile de pregătire (STUDIOUL) trebuie să corespundă acestui standard superior preconizat, cu unele caracteristici de calitate.

Cursurile de dans au devenit o activitate tot mai de interes pentru copii, însă mulți părinți nu se întreabă nimic despre calitatea acestor cursuri, despre condițiile oferite, nivelul profesorului sau al formatorului și obiectivele strategice.

Există multe studii asupra educației prin în dans, unele făcute chiar în școlile vocaționale, dar despre cele private s-a scris foarte, foarte puțin. Unele articole sugerează asocierea dintre educația în dans și accidentările provocate datorită lipsei de atenție acordată exercițiilor de încălzire și a executării elementelor de balet potrivit vârstei și aptitudinilor copiilor.

A se realiza experimental în România un concept pedagogic nou – de prevocațional, cu un plan de învățământ caracterizat printr-un program intensiv prin comparație cu cel recreativ, un ghid metodologic practic (manual), o Revistă de pedagogie, un Festival european și un Standard național ideal de funcționare a unui studiu prevocațional ar însemna un câștig și o etapă spre o pregătire superioară a copiilor talentați în domeniul baletului.

Bibliografie

1. **Allport, Gordon**, *Structura și dezvoltarea personalității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991.
2. **Antonesei, Liviu**, *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iași, 1996.
3. **Bakhrushin Yu.A.** *Istoria baletului rusesc / Yu.A. Bakhrushin.* - M .: Rusia Sovietică, 1965.
4. **Baptiste, Judy, John**, *Teaching Ballet Creatively – A pre ballet primer*, Printed by Amazon Italia Logistica SRL, Torraza Piemonte (TO) Italy.
5. **Bonchiș, Elena**, *Psihologia copilului*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004
6. **Bruneau M.** (1993). « L'évaluation des apprentissages en danse : une utopie ? ». *Revue des sciences de l'éducation*, vol. 19, n° 4, p. 695-713.
7. **Bulucevsky Y., Fomin V.** *Scurt dicționar muzical / Y. Bulucevski, V. Fomin.* - L.: „Muzică”, 1989.
8. **Château, Jean**, *Copilul și jocul*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
9. **Ciocan, Ion; Negreț, Ion**, *Formarea personalității umane*, Editura Militară, București, 1981.
10. **Claparede, Edouard**, *Psihologia copilului și pedagogia experimentală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
11. **Constantinescu, Grigore**, *O istorie a muzicii în pași de dans*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2011.
12. **Courtm. (2008).** *La socialisation corporelle des enfants : différences entre garçons et filles et variations inter-individuelles. Les exemples du sport et des pratiques d'embellissement du corps.* Thèse de doctorat, sociologie, université Lumière-Lyon 2.
13. **Craine, Debra; Mackrell, Judith**, *Oxford. Dictionary of Dance.* Oxford University PRESS, 2008.
14. **Cristea, Sorin**, *Dictionar de pedagogie*, Ed. Lirera Educational, 2002

15. **Cristea, Sorin**, *Dicționar de termeni pedagogici*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998.
16. **Darmon M.** (2006). *La socialisation*. Paris : Armand Colin.
17. **De Landsheere, Vivianne**, *L'education et la formation*, Paris: PUF, 1992.
18. **Dello, Navita**, *The Secret of the Ballet Book*, 2015.
19. **Dragomirescu, Georgeta** - Metodica predării educației fizice în grădinița de copii. Manual pentru liceele pedagogice de educatoare, Editura Didactică și Pedagogică, p.17, 1975
20. **Dzhivelegov A.K.** *Comedie populară italiană / A.K. Jivilegov*. - M.: Editura Academiei de Științe a URSS, 1954.
21. **E. Magyar-Gonda, Gelu Matei**, *Curs de dans clasic*, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, Casa Centrala a Creației Populare, București, 1965.
22. **Evans, Gina**, *The 1st Three Years of Dance*, printed in Great Britain, by Amazon.
23. **Faure S.** (2000). *Apprendre par corps. Socio-anthropologie des techniques de danse*. Paris : La Dispute.
24. **Foley, Mark**, *Handbook for Dance Floors*, Ed. Dance UK, 1991.
25. **Foster, Rory**, *Ballet Pedagogy The Art of Theating*, Editura University Press of Florida.
26. **Gardner, Howard**, *Frames of Mind*, Ed. Basic Books, 1983.
27. **Garnier P.** (2004). « Des enfants et des sports : différenciation des politiques sportives fédérales ». In Société de sociologie du sport de langue française (dir.), *Dispositions et pratiques sportives*. Paris : L'Harmattan, p. 291-305.
28. **Garnier P.** (2006). « L'enfant et le sport : classement d'âge et pratiques sportives ». In R. Sirota (dir.), *Éléments pour une sociologie de l'enfance*. PUR : Rennes, p. 205-213.
29. **Garnier, Pascale** *L'enfant et le sport : classement d'âge et pratiques sportives. Éléments pour une sociologie de l'enfance*. PUR : Rennes University Press, 2006.

30. **Gaston, Marilyn** *Ballet Pedagogy – A Conceptual Approach to Teaching Classical Dance*, printed in Poland by Amazon Fulfilment Poland Sp. Z.o.o., Wroclaw, 2017.
31. **Gaston, Marilyn**, *Bulding Ballet Technique – A Practical Teaching Guide for All Levels*, Printed in Poland by Amazon Fulfilment Poland, 2015.
32. **Glévarec H.** (2010). *La culture de la chambre. Préadolescence et culture contemporaine dans l'espace familial*. Paris : La Documentation française.
33. **Golu, Pantelimon**, *Învățare și dezvoltare*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
34. **Hernandez, Isabelle**, *L'enfant danseur, Apprendre a apprendre*, Ed. Mondial Livre, 2019.
35. **Hudekov S.N.** *Istoria generală a dansului / S.N. Hudekov.* – M.: Eksmo, 2010.
36. **Husserl E.** (1994). *Méditations cartésiennes*. Paris : PUF.
37. **Jinga, Ion; Istrate, Elena**, *Manual de pedagogie*, Editura All, București, 1998.
38. **Julhe, Samuel; Stéphanie, Mirouse**, *Revue Francaise de pedagogie* nr. 170/Janvier-Mars 2010.
39. **Kersley, Leo, Sinclair, Janet**, *A Dictionary of Ballet Terms*, Da Capo PRESS, 1977.
40. **Lacince N.** (2000). « Danse scolaire, objet de transgression en éducation ». *Corps et culture*, n° 5, p. 91-109.
41. **Lahire B.** (1998). *L'homme pluriel. Les ressorts de l'action*. Paris : Nathan.
42. **Le Dantec E.** (1998). « La “micro-association”, un compromis entre travail indépendant et salariat. Le cas des professeurs de danse ». *Travail et emploi*, n° 75, p. 3-17.
43. **Leijen Ä., Lam I., SIMONS P. et al.** (2008). « Pedagogical practices of reflection in tertiary dance education ». *European physical education review*, vol. 14, n° 2, p. 223-241.
44. **Lifar S.M.** *Istoria baletului rusesc / S.M. Lifar.* - Paris, 1945.
45. **Linton, Ralf**, *Fundamentul cultural al personalității*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

46. **Lord M.** (1998). « Enseigner la danse à l'école secondaire : lier la théorie et la pratique d'éducation esthétique ». *Revue des sciences de l'éducation*, vol. 24, n° 3, p. 585-603.
47. **Maximilian, Constantin**, *Genetica umană*, Editura Diactică și Pedagogică, București 1982.
48. **Métoudi M.** (1987). « Danse plurielle dans la société d'aujourd'hui ». *Revue française de pédagogie*, n° 83, p. 63-67.
49. **Ministère de la culture et de la communication**. *Enseignement de la danse Schéma d'orientation pédagogique* mars 2004, Direction de la musique, de la danse, du théâtre et des spectacles.
50. **Mitiță Dumitrescu**, *Amintiri despre Floria Capsali*, Editura Muzicală, București, 1985.
51. **Monnot C.** (2009). *Petites filles d'aujourd'hui. L'apprentissage de la féminité*. Paris : Éd. Autrement.
52. **Negreț, Ion**, *Psihologie genetică și educație*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
53. **Noschis K. & Caprona D.** de (2008). « Postface ». In A. Schütz, *Le chercheur et le quotidien*. Paris : Klincksieck, p. 237-276.
54. **Perreault M.** (1988). « La passion et le corps comme objets de la sociologie : la danse comme carrière ». *Sociologie et sociétés*, vol. 20, n° 2, p. 177-186.
55. **Popa, Camelia**, *Noțiuni de Psihologia Educației și Management al Clasei de Elevi*, Editura UNATC Press, București, 2017.
56. **Potolea, Dan, Ioan, Neacșu, Romiță, B. Iucu, Ion-Ovidiu, Pânișoară**, *Pregătirea psihopedagogică*, Ed. Polirom, 2008
57. **Potolea, Dan, Ioan, Neacșu, Romiță, B. Iucu, Ion-Ovidiu, Pânișoară**, *Pregătirea psihopedagogică*, Editura Polirom, 2008, p.27
58. **Potolea, Dan, Ioan, Neacșu, Romiță, B. Iucu, Ion-Ovidiu, Pânișoară**, *Pregătirea psihopedagogică*, Editura Polirom, București, 2008.

59. **Predeina, T.B.** *Întrebări de periodizare a istoriei baletului rusesc în secolele XX - XXI* / T.B. Predeina // Buletinul Academiei de Stat de Cultură și Arte din Chelyabinsk. 2013.
60. **Sapon-Shevin, Mara**, *Ability Difference in the Classroom. Teaching and Learning in Inclusive*
61. **Schorer, Suki. Lee Russel.** *Balanchine Technique*, University Press Florida.
62. **Schrecker C.** (2009). « Introduction : Alfred Schütz et ses travaux ». In A. Schütz, *Contribution à la sociologie de l'action*. Paris : Hermann, p. 5-48.
63. **Schütz A.** (1994). « L'importance de Husserl pour les sciences sociales ». *Sociétés*, n° 43, p. 99-107.
64. **Schütz A.** (2006). « Faire de la musique ensemble. Une étude des rapports sociaux ». *Sociétés*, n° 93, p. 15-28.
65. **Schütz A.** (2007). *Essais sur le monde ordinaire*. Paris : Éd. du Félin-Kiron, p. 69-111 et p. 113-137.
66. **Schütz A.** (2008). *Le chercheur et le quotidien*. Paris : Klincksieck, p. 195-216.
67. **Schütz A.** (2009). *Contribution à la sociologie de l'action*. Paris : Hermann, p. 51-133.
68. **Schütz, Alfred.** « L'importance de Husserl pour les sciences sociales ». *Sociétés*, n° 43
69. **Shmyrova T.I.** *Dezvoltarea gândirii imaginative* / T.I. Shmyrova // Balet sovietic, 1990.
70. **Singly F.** de (1993). *Sociologie de la famille contemporaine*. Paris : Armand Colin.
71. **Singly F.** de (2006). *Les adonaissants*. Paris : Armand Colin.
72. **Sirota R.** (2006). *Éléments pour une sociologie de l'enfance*. Rennes : PUR, p. 13-34.
73. **Sorignet P.-E.** (2001). *Le métier de danseur contemporain*. Thèse de doctorat, sociologie, EHESS, Paris.
74. **Șchiopu, Ursula; Verza, Emil**, *Psihologia vârștelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.

75. **Tousignant M. & Brunelle J.** (1993). « Responsabilité des apprenants : analyse d'expériences vécues en danse classique ». *Revue des sciences de l'éducation*, vol. 19, n° 4, p. 715-727.
76. **Tugearu, Liana**, *Articol România literară*, numărul 7, București, 18 februarie 2022.
77. **Tuley, Stephanie, Ann**, *The Effects of Perceived and Actual Distance and Isolation on Australian Ballet Pedagogy 1851-2011*
78. **Valentin V.** (2005). *De fille en aiguille : figures du féminin et façonnage du corps dans la danse classique*. Thèse de doctorat, anthropologie sociale et historique, université Toulouse-le-Mirail-Toulouse 2.
79. **Verza, Emil; Verza, Florin**, *Psihologia copilului*, Editura Trei, București, 2017.
80. **Warren, Gretchen**, *Classical Ballet Tehnique*, University Press Florida, 1989.
81. **Warren, Gretchen**, *The Art of Teaching Ballet*, University PRESS of Florida, 1996.
82. **Woolford, Julian**. *How Musicals Work*, Nick Hern Books London, 2012.

Video

1. Patrick Monteur Reynier, [Danse classique : du rêve à la pratique : les bases : les positions et les mouvements essentiels](http://mediatheques.drancydugnylebourget.fr/PORTAIL/doc/SYRACUSE/142190/danse-classique-du-reve-a-la-pratique-les-bases-les-positions-et-les-mouvements-essentiels?_lg=fr-FR) - http://mediatheques.drancydugnylebourget.fr/PORTAIL/doc/SYRACUSE/142190/danse-classique-du-reve-a-la-pratique-les-bases-les-positions-et-les-mouvements-essentiels?_lg=fr-FR.
2. Pagina de Internet a Școlii de Balet *Tutu Deluxe Dance* - <http://www.dansetutudeluxe.com/enfants/>.
3. Facebook (Janos Toth) - <https://www.facebook.com/100008224534667/videos/2448752932075501/> *lectie vaganova*.
4. Facebook (Janos Toth) - <https://www.facebook.com/100008224534667/videos/2474660836151377/> *lectie balet russia* Amazon, Categoria Ghiduri Vizuale - <https://www.amazon.co.uk/Ballet-Definitive-Illustrated-Story-DK/dp/1465474781>

Linkuri

1. **Attard, Angele** et. al. Time for a new Paradigm in Education: Student-Centred Learning. *Student-Centred Learning Toolkit*. The European Students Union. PDF-file
2. **Beghetto, Ronald, and Plucker Jonathon**, *The Relationship Among Schooling, Learning and Creativity „All Roads Lead to Creativity” or „You Can’t Get There From Here”?* Creativity and Reason in Cognitive Development. Editura James Kaufman and John Baer. Cambridge University Press, 2006. Print.
3. **Craft, Anna**, *Creativity in Schools: Tensions and Dilemmas*, London & New York, Routledge, 2005. Print.
4. **Deborah, Bowes; Karen, Kain**. *The Young Performer's Guide to Classical Dance*, 2018, Print.
5. **Grant, Gail**, *Tehcnical Manual and Dictionary of Classical Ballet*, www.bnpublisching.net, 2008, Print.
6. **Hannell, Glynis**, *Succes with Inclusion. 1001 teaching strategies and activites that really work*. UK and Canada 2008, Routledge. Print.
7. **Howard, Gardner**, *The Unschooled Mind. How Children Think an How Schools Should Teach*, Basic Books, 2011. Print.
8. **Marcovic,Radovic, Markovic,Mirvana,Dusan**. *A New Model of Education. Development of Individuality through the Freedom of Learning*. e-Journal of the World Academy of Art&Science. Volume, Issue 1, 2012, PDF-file.
9. **Newman, Judith** *How to teach beginning ballet – The First Three Years*, print.
10. Pagina de internet Get my Uni din India, secțiunea Articles, articol despre educația nonformală www.getmyuni.com/articles/non-formal-education, accesată la 01.09.2022
11. **Pawlick, Catherine E**. *Vaganova Today: The Preservation of Pedagogical Tradition*. University Press, 2011, Print.
12. **Putke, Martin; Blasing, Bettina; Schack, Thomas**. *The Neurocognition of Dance: Mind, Movement and Motor Skills*. Psychology Press, 2010, Print.

13. **Weimer, Maryellen**, *Learner-Centered Teaching. Five Key Changes to Practice*. YOSSEY-BASS, 2002. Print.
14. **Wyon, Matthew** et. Al. The day-today workload of ballet dancers. International Symposium on Performane Science, 2011, PDF File.